

НАШІ ЮВІЛЯРИ

135 РОКІВ ІСТОРІЇ – ВІД ХЕРСОНЬСЬКОГО ЗЕМСЬКОГО ДОСЛІДНОГО ПОЛЯ ДО ІНСТИТУТУ КЛІМАТИЧНО ОРІЄНТОВАНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НААН

Відлік історії Інституту починається зі створення Херсонського земського дослідного поля, заснованого 22 жовтня (4 листопада за новим календарем) 1889 року на базі дослідного господарства Херсонського сільськогосподарського. У 1910 році дослідне поле було реорганізовано в Херсонську сільськогосподарську дослідну станцію, яку в 1931 р. було трансформовано в Херсонську зональну станцію бавовництва НКЗ СРСР, а в 1935 р. – в Українську дослідну станцію бавовництва. У 1949 р. на базі Української дослідної станції бавовництва організовано Український науково-дослідний інститут бавовництва (УкрНДІБ), який у 1956 р. реорганізовано на Український науково-дослідний Інститут зрошувального землеробства (УкрНДІЗЗ).

З середини 1950-х років, коли відбувалося масштабне будівництво меліоративних систем на півдні України, пріоритетним напрямком досліджень установи стає зрошувальне землеробство. Протягом 1960-1980 рр. Інститут стрімко розвивався, здійснював координаційно-методичну роботу з напряму зрошувального землеробства Української РСР. Щорічно на базі УкрНДІЗЗ проводилися республіканські наради з питань вирощування основних сільськогосподарських культур в умовах зрошення, участь в яких брали багато відомих учених і діячів науки з СРСР, країн ближнього і далекого зарубіжжя.

Починаючи з другої половини 1990-х років в Україні відбувалося катастрофічне скорочення площ поливних земель. В умовах реформування галузі агарної галузі, розпаювання земель сільськогосподарського призначення, в тому числі й поливних, у 2000 році заклад отримав статус Інституту землеробства південного регіону УААН.

Після поступового відновлення уваги держави до проблеми використання зрошуваних земель, у 2011 році Інститут землеробства південного регіону був перейменований в Інститут зрошувального землеробства Національної академії аграрних наук України.

З жовтня 2014 р Інститут зрошувального землеробства НААН відзначив своє 125-річчя від Дня заснування, перлиною святкування Ювілею було відкриття унікального для півдня України Музею історії Інституту та розвитку зрошення на півдні України. Того ж дня на території дендрологічного парку було урочисто відкрито Пам'ятну Стелу, присвячену відомим вченим та виробничникам, які є засновниками зрошення в Україні та приймали участь у будівництві зрошувальних систем:

Боні Миколі Михайловичу – Герою Соціалістичної праці, Заслуженому меліоратору України, начальнику Управління «Укрводбуд»;

Рудницькому Олександрю Кириловичу – Заслуженому меліоратору України, колишньому начальнику Херсонського облводгоспу;

Ушкаренку Віктору Олександровичу – академіку НААН, завідувачу кафедри землеробства ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»;

Найдьоновій Вірі Опанасівні – директору Асканійської ДС ДС ІЗЗ НААН, Герою України, Почесному члену НААН;

Лимарю Анатолію Остаповичу – доктору сільськогосподарських наук, професору, Заслуженому діячу науки і техніки України, академіку Української академії екологічних наук.

У 2017 році в Установі було запущено в експлуатацію сучасний, унікальний насіннєвий завод потужністю 5000 т/рік насіння. Завод має сучасне високопродуктивне обладнання, яке забезпечує точне калібрування насіння зернових, олійних, технічних культур і багаторічних трав.

1 листопада 2018 року до святкування 100-річчю Національної академії аграрних наук України в Інституті зрошувального землеробства НААН відбулось урочисте відкриття реконструйованого Зимового саду загальною площею 900 м², який був не тільки унікальним, а і єдиним в установах НААН і на півдні України. Колекція

Зимового саду складає понад 300 видів екзотичних тропічних і субтропічних рослин з різних куточків світу. Зимовий сад став окрасою установи, а також справжньою перлиною природи степової зони України.

Протягом останніх років на території Інституту було відновлено Дендрологічний парк, який становить Національне надбання та віднесений до Пам'ятки садово-паркового мистецтва України, а також включений до Ради ботанічних садів і дендропарків України (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення, був закладений у 1965 році). На території Парку інтродуковано понад 130 видів деревних та чагарникових рослин на загальній площі 4,2 га, у серці якого розташоване декоративне озеро з місточком та фонтаном.

У 2022 році, шляхом злиття Інституту зрошувального землеробства НААН, Інституту рису НААН та Південної державної сільськогосподарської дослідної станції Інституту водних проблем і меліорації НААН (згідно з розпорядження Кабінету Міністрів України № 1793-р від 29.12.2021 р., Постановою НААН № 01/01 від 26.01.2022 р. та наказом НААН № 9 від 02.02.2022 р.) було утворено Інститут кліматично орієнтованого сільськогосподарства НААН.

На превеликий жаль, 2022 рік виявився важким для всієї країни, зокрема для новоствореного Інституту. 24 лютого 2022 року відбулося повномасштабне вторгнення РФ на територію нашої держави. Російськими загарбниками практично повністю знищено матеріально-технічну базу Інституту на Херсонщині.

У зв'язку з близькістю до зони ведення активних бойових дій, Інститут було релоковано до Одещини, де він повністю відновив свою роботу.

Сьогодні в Інституті працює 109 осіб, у тому числі 86 науковців: 15 докторів, у т.ч. 2 академіки НААН, 2 член-кореспонденти НААН, та 54 кандидати наук. Провідні вчені Установи знані в Україні та за кордоном, в різні роки їм було присуджено почесні звання

«Заслужений працівник науки і техніки України», «Заслужений працівник сільського господарства України», вони одержували стипендії для видатних діячів науки України, були відзначені різними державними і відомчими нагородами.

Інститут є головною установою з виконання Державної програми наукових досліджень НААН 5 «Зрошувальне землеробство» та є співвиконавцем 15 інших Державних програм.

За результатами досліджень науковцями Інституту: розроблено та впроваджено у виробництво системи зрошувального землеробства; інноваційні технології вирощування сільськогосподарських культур з оптимізацією різних способів поливу та режимів зрошення, систем удобрення, обробітку ґрунту та захисту рослин; створено нові наукові підходи до підвищення продуктивності зрошуваних земель; розроблено методичні підходи для інтегральної оцінки поливних земель, запобігання розвитку деградаційних процесів, охорони та відтворення родючості ґрунтів; вдосконалено ресурсоощадні та еколого-безпечні технології вирощування різних за біологічними властивостями культур; Розроблено модель низьковуглецевого землекорис-

тування; розроблено рекомендації майбутньої адаптації сільського господарства до кліматичних змін та пом'якшення їх наслідків для галузі; запропоновано наукові підходи з державно-приватного партнерства у систему та управління водними ресурсами, визначено інструменти державної підтримки та регулювання підприємницької діяльності у галузі зрошувального землеробства; розроблено структуру посівних площ і сівозмін на зрошуваних землях України для раціонального використання земель. За останні роки вченими-селекціонерами Інституту створено 160 сортів і гібридів сільськогосподарських культур, у тому числі: 19 сортів пшениці озимої м'якої та твердої, 10 сортів сої, 21 гібридів кукурудзи, 16 сортів рису, 11 сортів люцерни, 2 сорти бавовнику, 12 сортів злакових та бобових трав, 33 сорти овочевих та баштанних куль-

тур, 10 сортів лікарських рослин, 8 сортів хурми східної, 3 сорти мигдалю звичайного, 1 сорт унабі (зізіфус) тощо. Вченими-технологами розроблено сортову агротехніку, яка враховує генетичний потенціал сортів і гібридів, базується на нормуванні ресурсів, отриманні найвищих економічних результатів.

Інститут є Центром наукового забезпечення агропромислового виробництва Херсонської області, має тісні зв'язки з сільськогосподарськими підприємствами, організаціями різних рівнів, колективними та фермерськими господарствами, виконує роботу з впровадження інновацій у виробництво.

Інститутом разом із вищими навчальними закладами аграрного профілю, науково-дослідними установами та виробничими підприємствами створено Навчально-науково-виробничий консорціум «Південний».

Інститут проводить підготовку кадрів вищої кваліфікації: докторів наук і докторів філософії – згідно з отриманою Ліцензією на провадження освітньої діяльності за галуззю знань 20 «Аграрні науки», за спеціальністю 201 «Агрономія». При Інституті функціонує Спеціалізована вчена рада Д 41.382.01 з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата сільськогосподарських наук за спеціальністю 06.01.05 «Селекція і насінництво» та 06.01.02 «Сільськогосподарські меліорації».

При Установі багато років функціонує Рада молодих учених, яка в своєму складі налічує кращих молодих учених Інституту, які неодноразово отримували стипендії Кабінету Міністрів України для молодих учених, нагороди різни рівнів, вигравали різні конкурси, а в 2024 р. – голова Ради отримав Премію Президента України для молодих учених та став лауреатом Всеукраїнського конкурсу «Молодий вчений року».

Інститут двічі на рік видає фаховий Міжвідомчий тематичний науковий збірник «Зрошуване землеробство» та чотири рази на рік – фаховий науковий журнал «Аграрні інновації».

Щорічно Установою проводяться міжнародні та всеукраїнські конференції, круглі столи, семінари, наради.

Інститут є членом Європейської інтегрованої системи генних банків (AEGIS). В установі сформована єдина в Україні базова колекція бавовнику, яка представлена 282 зразками. Установа співпрацює з науковими установами Туреччини, Ізраїлю, Казахстану, Болгарії, Азербайджану, США, Китаю, Молдови, Франції тощо.

За видатні наукові досягнення колектив Інституту нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1971 р.), 18 золотими, 12 срібними і 8 бронзовими медалями, Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України (2014 р.); Грамотою Верховної Ради України «За заслуги перед Українським народом» (2015 р.); Національною нагородою «Золотий символ якості» Асамблеї ділових кіл (2016 р.); Міжнародним сертифікатом «ЕКСПОРТЕР РОКУ» та медаллю «IMPORT EXPORT AWARD» (Київ, 2016 р.) за результатами загальнодержавного рейтингу підприємств України у сфері зовнішньоекономічної діяльності; Нагородою і сертифікатом «ESQR's Quality Achievements Awards 2017» (Лондон, 2017 р.) за значні практичні досягнення у сфері управління якістю, Почесною грамотою Національної академії аграрних наук України (2019 р.) та іншими.

Інститут займає провідну роль із розробки державних заходів з відродження порушених військовими діями орних земель та відновлення іригації найбільших зрошуваних систем Півдня України.

Розпорядженням голови Одеської обласної державної (військової адміністрації від 21 грудня 2023 р. № 1143/А-2023 Інститут визначено критично важливим підприємством для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період на території Одеської області.

Вітаємо колектив Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН із таким поважним ювілеєм – зі 135-річчям та зичимо подальших наукових здобутків та звершень, цікавих ідей та інноваційних проектів, найскорішої перемоги та успіхів у всіх починаннях!